

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 56, 93, 268, 306, 441-1,
441-3, 441-4, 441-6, 441-7, 441-8, 441-9, 441-11, 441-13 IR 441-16 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO
NR. I-657 12, 13, 22, 22-1, 22-2, 30 IR 34 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO, ĮSTATYMO PAPILDYMO
13-1 STRAIPSNIU IR 31, 35 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS
ĮSTATYMO PROJEKTŲ (toliau kartu – Projektai)
(TAP NR. TAP-19-1400(3); TAIS NR. 19-8776(4))**

2019-09-30 Nr.
Vilnius

Projektų rengėja. Teisingumo ministerija

Projektų tikslas. Projektais siekiama dviejų tikslų:

- 1) tobulinti grupės ieškinio instituto civiliniame procese teisinį reguliavimą;
- 2) didinti socialinių partnerių (vartotojų asociacijų) įsitraukimą į vartojimo ginčų neteisminį sprendimą.

Taip pat yra siekiama įgyvendinti Konstitucinio Teismo 2018 m. gruodžio 14 d. ir 2019 m. kovo 1 d. nutarimus.

Dabartinė situacija. Grupės ieškinio instituto, įtvirtinto Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) XXIV skyriuje, teisinis reguliavimas įsigaliojo 2015 m. sausio 1 d. 2015-2017 m. Teisingumo ministerija vykdė šio instituto stebėseną. Jos metu nustatyta, kad grupės ieškinio institutu praktikoje buvo bandyta pasinaudoti vos kelis kartus ir iš esmės visi atvejai buvo nesėkmingi, t. y. ieškinius atsisakyta priimti, nustatytas terminas trūkumams šalinti ir pan. Teisingumo ministerijos turimomis žiniomis, šiuo metu teismuose yra nagrinėjamos 2 tokios bylos.

Siekiant įvertinti to priežastis bei būdus paskatinti šalis naudotis šia procesine galimybe, klausimas aptartas 2019 m. kovo 14 d. ir 2019 m. gegužės 16 d. vykusiuose CPK priežiūros komiteto posėdžiuose. 2019 m. balandžio mėn. buvo vykdomos viešosios konsultacijos su suinteresuotais subjektais ir socialiniais-ekonominiais partneriais: teisėjų, advokatų atstovais, verslo organizacijomis ir vartotojų organizacijomis. Įvertinus gautus pasiūlymus, apsispręsta dėl šio instituto tobulinimo kryptių.

Galiojančiame CPK nustatyti tokie grupės ieškinio bylų nagrinėjimo ypatumai:

- nustatoma pareiga ieškovui pagrįsti, o teismui – įvertinti, ar grupės ieškinys yra tikslingesnis, efektyvesnis ir tinkamesnis būdas išspręsti konkretų ginčą negu individualūs ieškiniai;
- numatoma, kad grupės atstove, be kita ko, gali būti asociacija arba profesinė sąjunga, kai grupės ieškiniu reiškiami reikalavimai kyla iš teisinių santykių, tiesiogiai susijusių su asociacijos arba profesinės sąjungos veiklos tikslais ir sritimi, ir kai ne mažiau kaip dešimt grupės narių yra asociacijos arba profesinės sąjungos nariai;
- numatoma, kad teismas, ieškinio priėmimo metu spręsdamas, ar grupės ieškinys yra tikslingesnis, efektyvesnis ir tinkamesnis būdas išspręsti konkretų ginčą negu individualūs ieškiniai,

pagal grupės atstovo pateiktą informaciją ir kitus teismui žinomus duomenis įvertina atitinkamą grupę ir kitas aplinkybes;

- numatoma, kad, prieš priimdamas nutartį dėl grupės ieškinio priėmimo, teismas išsiunčia atsakovui grupės ieškinio kopiją ir jam praneša, kad atsakovas gali pareikšti nuomonę per septynias dienas nuo šioje dalyje nurodytų dokumentų įteikimo dienos;

- įtvirtinama, kad teismo nutartis dėl ieškinio priėmimo ar atsisakymo jį priimti gali būti skundžiama atskiruoju skundu, tačiau kasacine tvarka neskundžiama;

- nustatoma, kad už grupės ieškinį dėl grupės nariams bendro neturtinio reikalavimo mokamas penkių šimtų eurų žyminis mokestis. Šis žyminis mokestis grupės nariams tenka lygiomis dalimis.

Projektų esmė. Tobulinant grupės ieškinio institutą, atsisakoma tam tikrų perteklinių ribojimų, siekiant greitesnio, efektyvesnio ir patrauklesnio proceso, taip pat sudaromos palankesnės sąlygos teikti grupės ieškinius bylose, kylančiose iš vartojimo teisinių santykių:

- CPK projekte atsisakoma pareigos ieškovui pagrįsti, o teismui – įvertinti, ar grupės ieškinys yra tikslingesnis, efektyvesnis ir tinkamesnis būdas išspręsti konkretų ginčą negu individualūs ieškiniai. Laikytina, kad procesinės pažeistų teisių gynimo formos pasirinkimas (t. y. individualus ieškinys ar grupės ieškinys) yra ieškovo diskrecija.

- Atsisakoma pareigos teismui ieškinio priėmimo metu vertinti grupės atstovo tinkamumą (t.y. jo sąžiningumą, reputaciją, kompetenciją atstovauti grupei ir pan.), kadangi pati grupė turėtų spręsti, koks asmuo galėtų veikti kaip jos atstovas teismo procese.

- *Atsisakoma privalomo advokato dalyvavimo visais atvejais nagrinėjant grupės ieškinio bylą. Advokato dalyvavimas nebus būtinas, kai:*

- 1) *grupės atstovas bus grupės narys, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą;*

- 2) *grupei atstovaus asociacija arba kitas viešasis juridinis asmuo, profesinė sąjunga ir bylą teisme ves šios asociacijos arba kito viešojo juridinio asmens, profesinės sąjungos darbuotojas, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.*

- Atsisakoma pareigos teismui ieškinio priėmimo metu vertinti, ar pareikšti individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai yra susiję su grupės ieškinio dalyku ir pagrindu. Toks išsamus vertinimas turėtų būti atliekamas ne ieškinio priėmimo metu (taip apsunkinant ir sulėtinant šią proceso stadiją), bet tolesniame teismo procese.

- Analogiškai kaip ir individualaus ieškinio atveju, numatoma, kad teismo nutartis, kuria atsisakyta priimti grupės ieškinį, gali būti skundžiama atskiruoju skundu. Be to, atsisakoma ribojimo kasacine tvarka skusti teismo nutartį, kuria atsisakyta priimti grupės ieškinį.

Taip pat CPK ir VTAĮ projektais numatomos priemonės, kurios turėtų sudaryti palankesnes sąlygas teikti grupės ieškinius bylose, kylančiose iš vartojimo teisinių santykių:

- Atsisakoma reikalavimo turėti grupės advokatą, kai grupės ieškiniu reiškiami reikalavimai kyla iš vartojimo teisinių santykių (t. y. grupės ieškiniai dėl vartotojų apsaugos) ir grupės atstovė yra įgaliotoji vartotojų asociacija;

- Įgaliotosios vartotojų asociacijos, kaip grupės atstovės, turės teisę atstovauti netaikant reikalavimo dėl grupės narių narystės asociacijoje (VTAĮ pakeitimo projekte siūloma nustatyti sąlygas, kurias turi atitikti tokios įgaliotosios vartotojų asociacijos);

- Kai grupės ieškiniu reiškiami reikalavimai kils iš vartojimo teisinių santykių, vartotojai bus atleidžiami nuo žyminio mokesčio mokėjimo už grupės nariams bendrą neturtinį reikalavimą.

Taip pat CPK ir Vartotojų teisių apsaugos įstatyme siūlomi pakeitimai, reikalingi Bendrojo duomenų apsaugos reglamento ir Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatoms tinkamai įgyvendinti.

Tikimasi, kad, priėmus įstatymų projektais siūlomus pakeitimus, bus sudarytos geresnės teisinės prielaidos pasinaudoti viena iš pažeistų teisių gynimo procesinių formų, t. y. grupės ieškiniu. Numatoma, kad sudarius palankesnes sąlygas ginti vartotojų interesus grupės ieškiniu, bus dažniau reiškiami grupės ieškiniai, susiję su reikalavimais, kylančiais iš vartojimo teisinių santykių, ir bus užtikrintas aukštesnis vartotojų apsaugos lygis. Be to, sudarius galimybę vartotojų asociacijoms organizuoti vartojimo ginčų komisijų veiklą, bus stiprinami vartotojų asociacijų administraciniai gebėjimai ir sumažintas Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos darbo krūvis, nagrinėjant vartojimo ginčus neteismina tvarka.

Tuo pačiu CPK yra atliekami pakeitimai siekiant įgyvendinti Konstitucinio Teismo 2018 m. gruodžio 14 d. ir 2019 m. kovo 1 d. nutarimus, kuriais CPK 93 str. 6 d. (dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo) ir 306 str. 3 d. (dėl atstovavimo apeliaciniame procese) nuostatos buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai:

- CPK 93 str. 6 d. įtvirtinama, kad bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinį teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams paskirstomos pagal bendras šiame straipsnyje išdėstytas taisykles;

- pripažįstama netekusi galios CPK 306 str. 3 d., tokiu būdu iš esmės grąžinant anksčiau galiojusį teisinį reguliavimą, pagal kurį apeliacinį skundą gali surašyti ir pats jį teikiantis asmuo.

Derinimas. Projektai teikti išvadoms gauti Ekonomikos ir inovacijų bei Finansų ministerijoms, Teisėjų tarybai, Lietuvos advokatūrai, Lietuvos antstolių rūmams, Nacionalinei teismų administracijai, Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai, Vilniaus universiteto Teisės fakultetui, Mykolo Romerio teisės mokyklai, Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetui, Lietuvos teisės institutui, asociacijai „Investors‘ forum“, Lietuvos darbdavių konfederacijai, Lietuvos pramonininkų konfederacijai, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijai, Lietuvos verslo konfederacijai, Lietuvos vartotojų organizacijų aljansui, Nacionalinei vartotojų konfederacijai, Lietuvos respublikiniams būsto valdymo ir priežiūros rūmams ir Lietuvos vartotojų institutui. Finansų ministerija pastabų neturėjo. Į Ekonomikos ir inovacijų ministerijos pateiktą pasiūlymą atsižvelgta. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos pastaba suderinta darbo tvarka. Teisėjų tarybos, Lietuvos advokatūros ir Lietuvos antstolių rūmų pateiktos pastabos, kurių nepavyko suderinti, pateiktos derinimo pažymoje (pateikta su pirminiu projektu). Kiti subjektai per nustatytą laiką išvadų nepateikė.

Ankstesnis projekto variantas svarstytas 2019 m. rugsėjo 17 d. bei 2019 m. rugsėjo 24 d. Tarpinstituciniuose pasitarimuose bei 2019 m. rugsėjo 25 d. Vyriausybės pasitarime. Vyriausybės pasitarime nuspręsta projektą teikti svarstyti Vyriausybės posėdyje, įvertinus pasitarime išsakytas pastabas ir atitinkamai patikslinus teikiamus įstatymų projektus (t.y. atsisakant privalomo advokato dalyvavimo visais atvejais nagrinėjant grupės ieškinio bylą).

Atitikimas Vyriausybės programai. Projektais siekiama prisidėti įgyvendinant Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.2.12 darbo „Vartotojų apsaugos sistemos veiksmingumo didinimas, sukuriant aiškų ir skaidrų reguliavimą, optimizuojant vartotojų apsaugos procesus“ 3 veiksmą.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūlome projektus teikti į Vyriausybės posėdį.

Patarėjas

Audrius Kasinskas

Audrius Kasinskas, tel. +370 706 63733, el. p. audrius.kasinskas@lrv.lt